

Egy életmű öt tusája, Borsa Miklós emlékére

Soha nem volt a tanárom, de közel négy évtizedig tanított. Mindennap vizsga volt; valójában ez a sportolónál megszokott. A bizonyítvány helyett tapasztalatot, időnként „sikert” kaptunk. Sok együtt töltött idő alatt néha beszélt magáról, fiatal koráról, álmairól, vágyairól. Soha nem panaszkodott a korlátozó történelmi körülményekről, minden akadályt megoldandó feladatnak tekintett, mindig azt mondta, bosszankodni csak utána lehet, de akkor már nem érünk rá. Az életét a családja mellett az építészet, a sport, a tanítás, az olvasás, az asztrológia, a művészetek és legfőképpen az Operaház töltötte ki.

1938-ban született, a háború előestéjén, az utolsó békeévben. Az általános iskolát akkor kezdte, amikor megindultak a magyarországi hadműveletek, a karácsony helyett a főváros ostroma jött. Az ajándék a túlélés volt, majd a pincéből feljött embereket a lebombázott és szétlőtt város látványának döbbenete fogadta. Tanulmányait a háború utáni ország lábadozása, küzdelme közepette végezte, miközben zongorázni tanult és megszállott módon sportolt, öttusázott. Gyerekkora legnagyobb, meghatározó élménye a *Diótörő* balett megtekintése volt az Operaházban, később élete végéig őrizte a legelső, már megkopott Diótörő bábót. Sportágában 18 éves korában, 1956-ban korosztálya legjobbja lett, és ebben az évben felvételt nyert, megkezdte tanulmányait a BME építészmérnöki karán. Az első félévkezdést követően néhány héten belül kitört a forradalom, annak leverése után egy megalázott ország sajátos állapotában folytatta tanulmányait, és 1961-ben építészmérnök lett.

Rövid tervezőirodai munka után 1963–64 között a Pécsi Nemzeti Színház szcenikusa lett, ahol megismerte a többszáztagú színház (dráma, opera, balett) sajátosságait. 1964. október 1-től az Operaházban kezdte meg több évtizedes, életre szóló munkáját. Belépése napján éppen Szokolay Sándor *Vérnász* című operájának bemutatójára készült a társulat. Ettől a naptól kezdve megszállottan dolgozott a biztonságot adó színházi „üzemért”, az előadások látványáért, a bel- és külföldi vendégjátékok sikeréért. Abban az időszakban került az Operaházba, amikor külföldön hazánk egyetlen elismert kapcsolatteremtő lehetősége a zene- és táncművészet volt. Az operát, a balett műfaját és a zenét képviselő művészek külföldön is elismertek voltak, még egy körbezárt ország lehetőségeihez képest

is. Az Operaházban a külföldi és magyar világsztárok mellett a feltörekvő művészek korosztályai mérettették meg magukat. Ilyen körülmények között összesen több mint 130 külföldi vendégjáték műszaki lebonyolításában vett részt, az Operaház az ország kulturális nagykövete volt.

Az évek alatt az Operaház működőképességét üzemzavarok, tűz, beázások gátolták, a majd száz éves épület idővel műszakilag teljesen elhasználódott, jelentősen vesztett ragyogásából. A színpad biztonsága elért arra a pontra, hogy a felújítása elkerülhetetlenné vált. 1980–84 között Miklós az épület teljes körű felújítását az első perctől egészen az átadásig tevékenyen irányította, és a dalszínházat 100. születésnapján az ország örömeire újra megnyitották. Közben az Erkel Színházat folyamatosan játszóképes állapotban tartotta.

Beosztása az évek haladtával színházi mérnök, műszaki vezető, főmérnök, műszaki igazgató, címzetes műszaki igazgató (2002–2006) volt. Mindig vezetőként irányította és képviselte az Operaházat az országban és külföldön. Mint a Mozart: *Titusz kegyelme*, Mikis Theodorakis – Keveházi Gábor: *Zorba* című előadások dizajnertervezője, művészként is ismertté vált. Műszaki tapasztalatait, élményeit az Operaházzal kapcsolatos több könyvben is publikálta (Borsa Miklós – Tolnay Pál: *Az ismeretlen Operaház*, 1984; *Egyharmad opera*, 2008; *A Dalszínházról az Operaházig*, 2014). Folyamatosan tanított, átadta tapasztalatait a Színház- és Filmművé-

► A Tolnay Pál-életműdíjjal

szeti Egyetem műszakivezető-képző tanfolyamán, a Táncművészeti Egyetemen és a Szent István Zeneművészeti Szakközépiskola és Gimnázium diákjainak.

Az Operaház rekonstrukciója közben arra is gondolt, hogy több fiatal mérnököt felvegyen, hogy a munkálatok alatt kitanulják az épületet, megkönnyítve a későbbi átadást és beüzemelését. Megismertük a teljes épületet, ami segítette a későbbi munkánkat. Az Operaház átadásáig esztétiként díszítőként, kellékesként, világosítóként dolgoztunk, tanultunk az Erkel Színházban. Alapos tanulás után évekig „vittük a házat”. 2002. január 1-jén vettem át tőle a műszaki igazgatói beosztást, 2006-ig címzetes műszaki igazgatóként tevékenykedett és segítette a munkámat.

Pályája során számtalan kitüntetést, elismerést kapott. 2008-ban én köszönhettem a 70. születésnapján a társulat előtt. 2009-ben az évadnyitó társulati ülésen tőlem vette át a Vasfüggöny díjat, ami az Operaház legnagyobb műszaki elismerése. A SZÍNPAD folyóirat szerkesztőségének ajánlására 2015-ben átvette a Magyar SzínházTechnikai Szövetség kitüntetését, a nagy elődjéről elnevezett Tolnay Pál-életműdíjat.

Élősportolói, versenyzői pályáját még fiatalon egy betegség törte meg, de élete végéig életforma-szerűen, naponta sportolt, edzett, versenyzett, és következetes életmódjának köszönhetően masters kategóriákban sokszoros öttusa-világbajnok lett. Mindig vallotta, hogy a sok edzést követően, egy öttusaverseny alatt az első négy tusa eredménye a mindig tiszta fejben dől el, de az utolsó tusában a fej tisztasága mellett úgy kell futni, hogy a sportolónak akár végkimerülésig ki kell adni magából mindent. Ugyanígy gondolkodott az Operaházról, megszállottként szolgálta és mindig rendelkezésre állt. Halála családjának, a színházi életnek nagy veszteség, de később hiánya, tárgyilagos ítélőképessége, odaadása az előadóművészetért még pótolhatatlanabb lesz.

CZEINER LÁSZLÓ

a József Attila Színház főmérnöke
(a Magyar Állami Operaház
műszaki igazgatója 2002–2010)